

logo ^{BRS}

 brussel

aanbod secundair onderwijs 2016-2017

Beste directie en leerkrachten,

Mens sana in corpore sano. Juvenalis en de Romeinen wisten het al: wie zich fysiek niet goed in zijn vel voelt, voelt dat mentaal ook. En omgekeerd. Goede gewoontes beginnen jong. En wie zich goed in zijn vel voelt, kan op school des te beter volgen. Bent u op zoek naar inspiratie en initiatieven voor welzijn en gezondheid op uw school? In deze brochure zetten we de nieuwste projecten voor het schooljaar 2016-2017 in de kijker. Ze bieden ongetwijfeld inspiratie bij uw toekomstplannen.

Het team van Logo Brussel staat altijd voor u klaar om samen structureel te werken aan welzijn en gezondheid op school. Daarnaast is er ook de website www.gezondeschool.be. Die kan u en uw team helpen om een actieplan op te stellen, met aandacht voor de verschillende schoolniveaus: zowel bij de individuele leerling als op klas-, school- en omgevingsniveau. Hou ook de nodige tijd vrij voor opvolging en evaluatie.

Om Nederlandstalige scholen nog beter te ondersteunen bij het uitwerken van een gezondheidsbeleid, is er een nieuw reglement uitgewerkt voor de subsidiëring van gezondheidsinitiatieven. Het kan gaan om zeer uiteenlopende initiatieven: van gezonde voeding, beweging en lichaamshygiëne tot middelengebruik (alcohol, tabak en drugs), veiligheid en eerste hulp, welbevinden, seksualiteit en relaties.

Het volledige reglement en het aanvraagformulier vindt u op de website van de VGC, www.vgc.be en op www.onderwijsinbrussel.be.

Ik wens u veel plezier en succes met uw plannen!

Bianca Debaets,
Collegelid bevoegd voor Welzijn, Gezondheid, Gezin en Gelijke Kansen

Eerste graad secundair onderwijs

Tweede graad secundair onderwijs

Derde graad secundair onderwijs

Secundair onderwijs: zowel de eerste, de tweede als de derde graad

Buitengewoon secundair onderwijs

Beleid: toepasbaar op de hele school, op beleidsniveau te integreren, soms ook gericht op de ouders

Schoolgezondheidsbeleid

HOE GEZOND IS UW SCHOOL? EVALUEER UW GEZONDHEIDSBELEID.

U zette jarenlang intensief in op gezondheidsprojecten. U werkte een voedingsbeleid uit en ging aan de slag met didactische pakketten. En nu wilt u als school weten waar u staat. Dat kan met een zelfevaluatie.

www.gezondeschool.be/acties/actielijst/zelfevaluatie-voor-scholen helpt u op weg. Meer uitleg vindt u ook op www.gezondeschool.be.

DE WEBSITE WWW.GEZONDESCHOOL.BE

Hoe zet u een gezond schoolbeleid op poten en welk didactisch materiaal kan een school daarbij gebruiken? Deze website van het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie (VIgeZ) bevat ook gezondheidstesten, wedstrijden en achtergrondinformatie over tabak en over gezond eten en drinken op school.

www.gezondeschool.be

WWW.GEZONDOPVOEDEN.BE

DE NIEUWE WEBSITE OVER GEZOND OPVOEDEN

“Hoe leer ik mijn kind groenten eten? Hoe stel ik grenzen rond tv-kijken of gamen? Wat als mijn zoon of dochter over cannabis begint?” Ouders van kinderen en jongeren tussen 2 en 18 jaar kunnen met deze vragen terecht op www.gezondopvoeden.be.

Met behulp van artikels, filmpjes met herkenbare discussies tussen ouders en kinderen, interactieve tests en doe-opdrachten geeft de website ouders de kans om over concrete situaties na te denken. Ze vinden er ook tips over hoe ze moeilijke thema's het best aankaarten bij hun kinderen.

TIP: Vraag bij Logo Brussel affiches en kaartjes aan om de website bekend te maken.

Gezonde thema's

Tabak, alcohol, drugs en gokken

LEERLIJN ALCOHOL, TABAK, GAMEN, CANNABIS & ANDERE ILLEGALE DRUGS

De leerlijn is een praktisch instrument dat scholen wil ondersteunen bij het preventief werken rond alcohol, tabak, gamen, cannabis & ander illegale drugs.

www.vad.be/materiaal/draaiboekenrichtlijnen/leerlijnen

360° ROOKVRIJ

Deze handleiding biedt u een houvast om een rookbeleid voor uw school uit te werken. In de infomap vindt u concrete informatie met praktijkvoorbeelden, op basis van 'knelpuntfiches'. Download 360° rookvrij in de categorie 'Tabak' van de webwinkel van VIGeZ.

<http://www.vigez.be/projecten/360-rookvrij>

DRUGBELEID OP SCHOOL

Veel scholen investeerden al in een alcohol- en drugbeleid. Ze kunnen die werking (verder) verbinden aan de nieuwe VOET (vakoverschrijdende eindtermen). Ter ondersteuning lijkste de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) op welke combinaties van eindtermen u kunt nastreven in "Drugbeleid Op School" (DOS). Dit ontwerp kunt u voor uw eigen schoolproject verfijnen of verbreden.

www.vad.be/sectoren/onderwijs/secundair-onderwijs/een-beleid-opzetten

ALS KLEINE KINDEREN GROOT WORDEN

Wanneer mag mijn zoon zijn eerste pint drinken? Heeft het zin om met mijn kind over drugs of alcohol te praten? En hoe begin ik daar het best aan? Wat moet ik daar zelf over weten? Ik ben niet zo'n prater, wat kan ik als ouder nog doen? Ik rook, hoe kan ik het dan mijn dochter verbieden?

TIP: Organiseer zelf een lezing voor ouders op school of contacteer Logo Brussel om de sessie 'Als kleine kinderen groot worden' te organiseren.

VORMINGSAANBOD CGG BRUSSEL

CGG Brussel heeft een vormingsaanbod specifiek voor secundaire scholen en CLB-teams. De volgende thema's kunnen aan bod komen:

- motiverende gespreksvoering;
- vorming verkennend gesprek met aandacht voor signalen opmerken, melden-opvolgen en doorverwijzen;
- vorming voor het screenen van leerlingen in het kader van een tabak-, alcohol- en drugsbeleid (inclusief uitleg screeningsinstrument SEM-J).

TIP: Hebt u interesse? Contacteer dan Logo Brussel.

DOE DE TEST MET DE CO-METER

Hoe hoog is het CO-gehalte in het bloed van rokers? En hoeveel bedraagt het bij passieve rokers?

Dat kunt u vaststellen met een CO-meter: die meet het aantal CO-deeltjes per miljoen deeltjes (ppm: parts per million) in de lucht die een persoon uitademt. Doe de test met de CO-meter en vergelijk de rokers met de niet-rokers...

TIP: Ontleen een CO-meter bij Logo Brussel.

WEDSTRIJD ROOKVRIJE KLASSEN

In het schooljaar 2015-2016 schreven 21.803 leerlingen in 1393 klassen van de eerste graad secundair onderwijs zich in voor de Wedstrijd Rookvrije Klassen (Vlaanderen + Brussel). Doe mee met uw klas en kies voor een rookvrij leven! Klassen die op het einde van de wedstrijd minstens 90% rookvrij zijn, ontvangen een diploma en kunnen een prijs winnen.

Uw klas inschrijven kan tussen 1 september tot 31 oktober 2016 via www.rookvrijeklassen.be.

SMARTSTOP

Dit is een gecombineerde rookstopmethode voor jongeren (14 tot 20 jaar) uit het TSO of BSO. Smartstop motiveert en ondersteunt jonge rokers om een rookstopopgave voor te bereiden en te ondernemen. Hierbij worden 3 strategieën gecombineerd:

- consultaties bij een tabakoloog;
- sociale steun van een buddy;
- de mobiele web-applicatie www.smartstop.be.

TIP: Wilt u een infosessie op school organiseren of bent u op zoek naar een tabakoloog? Contacteer Logo Brussel.

VLAANDEREN STOPT MET ROKEN

De website www.vlaanderenstoptmetroken.be moedigt mensen aan om te stoppen met roken en ondersteunt hen om vol te houden. De site reikt verschillende instrumenten (filmpjes, testjes, een stopplan) en pistes aan. De info over roken, tabak en verslaving prikkelt en daagt uit. Hulp van anderen is essentieel om te slagen in het stoppen met roken. Ook leerkrachten kunnen een grote rol spelen, want sommige jongeren experimenteren al vroeg met roken. Leerkrachten en scholen die deelnemen aan de 'Wedstrijd Rookvrije Klassen' vinden nuttige info op de jongerensite. Bezoek de site en moedig uw leerlingen aan om hetzelfde te doen. Ook voor uw collega's van de tweede en de derde graad is de site de moeite waard.

www.vlaanderenstoptmetroken.be

MUZIEK, LACHEN, VOETBAL IS MIJN DRUG!

De overgrote meerderheid, vier op de vijf jongeren, gebruikt geen cannabis. De meesten amuseren zich nog altijd zonder cannabis maar met bijvoorbeeld muziek, lachen, onnozel doen of voetbal. Jongeren overschatten vaak het gebruik van cannabis door hun leeftijdsgenoten. Daardoor beginnen ze er soms zelf mee.

Voor de campagne werden postkaartjes gemaakt met jongeren die zich goed in hun vel voelen en dus geen cannabis nodig hebben om hun ding te doen. Daarnaast zijn er festivalbandjes die jongeren kunnen dragen als statement.

Op de website van de druglijn vinden jongeren weetjes en tips over cannabis en over hoe ze kunnen omgaan met vrienden die cannabis gebruiken. De prioritaire doelgroep van de campagne zijn 15- tot 18-jarigen die niet of alleen experimenteel gebruiken.

www.druglijn.be/drugs-abc/cannabis/doe-jij-ook-je-ding-zonder-cannabis

TIP: Vraag de kaartjes en armbandjes aan bij Logo Brussel.

MAAT IN DE SHIT

Met dit lespakket kunt u met uw leerlingen van de tweede graad secundair onderwijs werken rond cannabis. Het pakket is aangepast aan de nieuwe VOET. Per les wordt vermeld welke eindtermen aan bod komen. Uit een evaluatie blijkt dat 'Maat in de shit' een duidelijke impact heeft op attitude, normatieve overtuigingen en gedragsintenties van jongeren.

<http://www.vad.be/materiaal/lespakketten/maat-in-de-shit-voor-het-onderwijs>

ROCK ZERO

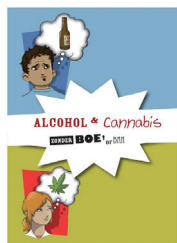

Begin niet te vroeg met alcohol: dat is de boodschap van Rock Zero. Het spel voor 14- tot 16-jarigen gaat onder meer over 'feiten en fabels', 'alcohol en vrienden' en 'beeldvorming over alcohol'. Jongeren breiden al spelend hun kennis en vaardigheden uit. Ze worden gevraagd om na te denken over hoe ze zouden reageren in fictieve situaties op een festival. Rock Zero is een afwisselend en stimulerend spel, met vragen en opdrachten zodat jongeren hun eigen kennis aanspreken en eigen meningen geven. Het wordt gespeeld met pionnen op een spelbord dat een festivalterrein voorstelt. Het spel is geschikt voor groepen tot 25 spelers (maximaal 5 groepjes van 5 spelers).

<http://www.vad.be/materiaal/spelmateriaalen/rock-zero>

ALCOHOL EN CANNABIS ... ZONDER BOE OF BAH

Dit is een lespakket voor jongeren uit het BuSO. De begeleidende fiches bieden ondersteuning en informatie om met de brochures en de beeldenmethodiek aan de slag te gaan. 'Alcohol of cannabis ... zonder boe of bah' kunt u individueel of in groep gebruiken.

www.vad.be/materiaal/lespakketten/alcohol-en-cannabiszonder-boe-of-bah

CRUSH

Met dit lespakket leert u jongeren op een verantwoordelijke manier omgaan met alcohol en cannabis en daarbij zorg te dragen voor zichzelf en anderen. Het vertrekt vanuit een levensdomein waarmee elke jongere voeling heeft: vrienden en relaties.

www.vad.be/materiaal/lespakketten/crush

TRUSTY-LABEL

TRUSTY
juistejeugdinfo.be

Om kinderen en jongeren te helpen bij de zoektocht naar juiste en betrouwbare informatie, lanceert De Ambrassade het label Trusty. Als kinderen en jongeren dat op folders en websites zien staan, weten zij dat de makers ervan werken aan de kwaliteit van de informatie en hen niets proberen wijs te maken.

UNPLUGGED

Dit drugpreventieprogramma van De Sleutel is apart uitgewerkt op maat van de eerste, de tweede en de derde graad.

Eerste graad: aan de slag met sociale vaardigheden

12 (inter)actieve drugpreventielessen met veel ruimte om sociale vaardigheden te trainen. Dit pakket werd ontwikkeld op Europees niveau en via een 'gerandomiseerd onderzoek met controlegroep' getest en effectief bevonden. De lessen passen binnen het vak sociale vaardigheden, het vak maatschappelijke vorming of het titularisuurtje. Ze kunnen eventueel zelfs opgesplitst worden in verschillende vakken.

Tweede graad: inspiratie voor uw projectdag

Een schat aan ideeën, oefeningen en lesinhouden voor het samenstellen van een projectdag of -week rond het thema 'drugs'.

Derde graad: (g)een vak apart

Lesvoorstellen voor verschillende vakken zoals biologie of chemie (drugs en de hersenen), maatschappelijke vorming, aardrijkskunde of economie ('Cocaine is geen fair trade'), levensbeschouwing, ...

www.desleutel.be

VOOR ZORG OP SCHOOL:

ZELFTEST EN SCREENINGSINSTRUMENT SEM-J

Voor jongeren onder de 18 die cannabis gebruiken, biedt de druglijn een nieuwe zelftest met vragen en advies over de risico's van hun gebruik.

www.druglijn.be/aan-de-slag/-18-jaar.aspx

De SEM-J is een screeningsinstrument voor de individuele begeleiding van jongeren. Met de SEM-J maakt u snel en gemakkelijk een ernstinschatting van het middelengebruik van een jongere en van de nood aan verdere begeleiding.

www.vad.be/sectoren/onderwijs/secundair-onderwijs/sem-j.aspx

IEDEREEN DRINKT, IEDEREEN BLOWT?

Deze methodiek voor kort advies is gebaseerd op normatieve feedback. Hij werkt individueel en preventief met jongeren rond alcohol en/of cannabis in het CLB, de bijzondere jeugdzorg of andere jeugdhulp. De map is zo gestructureerd en vormgegeven dat ze gemakkelijk te gebruiken is tijdens een gesprek met de jongeren (12 tot 18 jaar).

www.vad.be/materiaal/draaiboekenrichtlijnen/iedereen-drinkt,-iedereen-blowt.aspx

BACKPAC

Deze individuele interventie voor jongeren (12 tot 15 jaar) is gebaseerd op specifieke persoonlijkheidstypes. BackPAC is er voor jongeren die al alcohol en/of cannabis gebruiken, maar nog niet problematisch. Ze krijgen inzicht in hun persoonlijkheid en de manier waarop ze omgaan met moeilijke situaties.

www.vad.be/materiaal/draaiboekenrichtlijnen/backpac.aspx

ROUTE 12+ OPVOEDSPEL OVER TABAK, ALCOHOL EN DRUGS VOOR ETNISCHE CULTURELE MINDERHEDEN

NIEUW

Route 12+ is een interactief spel waarbij dialoog, discussie en het voeren van groepsgesprekken centraal staan. Met deze werkvorm wil de begeleider dialoog tussen ouders over opvoeding, tabak, alcohol en drugs stimuleren. Het spel bestaat uit fotomateriaal en speelkaarten in de taal van de groep. Gedrukte speelkaartjes zijn beschikbaar en te bestellen in het Nederlands, Frans en Engels. De overige talen zijn te downloaden op de site van VDA.

<http://www.vad.be/doelgroepen/etnisch-culturele-minderheden/methodieken-voor-ouders>

TIP: Dit materiaal is nieuw en te ontlene bij Logo Brussel.

'YOU BET!'

NIEUW

You bet! Is een educatief pakket over gokken voor 16-18 jarigen. Dit pakket verschaft op een interactieve manier correcte informatie over kansspelen. Spelen voor geld wordt vaak als een onschuldig vermaak gezien. Dat kan het ook zijn, maar er zijn wel valkuilen aan verbonden. Met dit pakket willen we informatie geven over onder andere de wetgeving inzake kansspelen, maar ook inzicht in de factor 'toeval' en de risico's verbonden aan kansspelen. Dit pakket is in eerste instantie getest en bruikbaar gevonden bij jongeren in het BSO en ESO. Dit pakket bestaat uit het digitaal spel 'You bet!', de dvd 'Bluf' van de kansspelcommissie en brochures met handige informatie.

<http://www.vad.be/materiaal/spelmateriaal/you-bet>

TIP: Dit materiaal is nieuw en te ontlene bij Logo Brussel.

Gezonde thema's

Gezonde voeding

GEZONDE SCHOOL

Voedings- en bewegingsbeleid in secundaire scholen
Tools voor schoolonderzoekers

Op www.gezondeschool.be vindt u een aantal tools om uw school te ondersteunen bij de (verdere) uitbouw van een kwaliteitsvol voedings- en bewegingsbeleid. De tools zijn het resultaat van het project voedings- en bewegingsbeleid in secundaire scholen.

www.gezondeschool.be/secundaire-scholen

WERELDWATERDAG

Doe mee aan Wereldwaterdag op 22 maart. Water wordt die dag vanuit een andere hoek benaderd.

www.wereldwaterdagatschool.be

WATER DRINKEN

Met de waterkaraffen en drinkbussen van De Watergroep is het een koud kunstje om uw leerlingen te overtuigen om kraantjeswater te drinken. Dit aanbod is alleen geldig voor scholen en hogescholen die klant zijn bij De Watergroep. Is dat bij u het geval? Check het op uw recentste drinkwaterfactuur.

www.dewatergroep.be/aanbod-voor-scholen

KIES KEURIG

Kent u al de lesmodule 'Etiketten lezen - weet wat je eet'? In één lesuur leren leerlingen kritisch omgaan met de informatie op een voedingsetiket. De aandacht gaat hierbij vooral naar dranken en tussendoortjes. Er is een handleiding voor de leerkracht en een PowerPoint-presentatie en werkbladen voor de leerlingen. Voor deze les kunt u ook een diëtist(e) inschakelen. Die geeft dan een gastles 'Winkeloefening' of reikt u praktische handvatten aan via de vorming 'Hoe werken aan voedingseducatie in de klas?'.

www.gezondeschool.be/acties/actielijst/winkeloefening-module-dranken-en-tussendoortjes-voor-het-so

TIP: Contacteer Logo Brussel om een diëtist(e) te vinden.

WEET EN EET GEZOND

Gezonde voeding promoten vergt een geïntegreerde aanpak. Daarom ontwikkelden Tievo en Het Grote Plein dit vormingspakket. Het pakket bestaat uit:

- een informatief spel: al spelend maken jongeren kennis met de actieve voedingsdriehoek en bekijken ze hun eigen voedingsgewoonten.
- een brochure met uitleg over de actieve voedingsdriehoek, een overzicht van alle maaltijden volgens de principes van gezonde voeding en 11 tips voor een gezond leven.
- een begeleidersmap: hierin worden de principes van gezonde voeding en van de actieve voedingsdriehoek uitgelegd en wordt het belang van preventief en ondersteunend werken toegelicht. Concrete tips en werkbladen verduidelijken de visie.

www.weeteneetgezond.be

LEEFMILIEU BRUSSEL

Leefmilieu Brussel steunt klasprojecten rond energie, afvalvermindering, geluid of duurzame voeding en biedt leermiddelen aan. Op zoek naar ideeën of inspiratie? Kom meer te weten over hoe uw collega's het aanpakken. Via filmpjes en interviews delen scholen hun enthousiasme, ideeën en tips. De ideale inspiratiebron, met een reeks interessante voorbeelden om uw project op het goede spoor te zetten.

www.leefmilieubrussel.be

Gezonde thema's

Bewegen

SPORT BEWEEGT JE SCHOOL

Dit is het nieuwe actieplan van de Stichting Vlaamse Schoolsport (SVS) en Bloso. Het doel? Scholen stapsgewijs helpen aan een kwalitatief bewegings- en sportbeleid dat aansluit bij het opvoedingsproject van de school. Met 'Sport beweegt je school' willen SVS en Bloso:

- scholen gratis ondersteunen om een bewegingsstimulerend aanbod uit te werken zodat jongeren onder meer de gezondheidsnorm (60 minuten bewegen per dag) zo veel mogelijk kunnen behalen op school;
- scholen stimuleren om een sportieve dynamiek te creëren. Een dynamiek die kinderen en jongeren aanzet tot een gezonde, fitte en sportieve levensstijl, waardoor ze sneller de sprong maken van schoolsport naar clubsport.

Maak werk van een beweegbeleid op uw school!

www.sportbeweegtjeschool.be

SPORT NA SCHOOL-PAS

Leerlingen uit het secundair onderwijs aanzetten tot een actievere leefstijl, dat is de doelstelling van de SNS-pas. Met deze persoonlijke pas kunnen leerlingen, aansluitend op de schooluren, deelnemen aan een gevarieerd aanbod van sporten zoals klimmen, zwemmen, hiphop, ... Het sportaanbod is in handen van diverse organisaties: privé-sportaanbieders, Brusselse sportclubs, vzw Buurtsport Brussel, de VGC-sportdienst, de Brusselse gemeenschapscentra, ...

Leerlingen kunnen in het schooljaar 2016-2017 opnieuw een SNS-pas aankopen. Ze kiezen een pas voor een of voor twee semesters. De semesters lopen van oktober tot januari en van februari tot mei. Voor één semester betalen ze 30 euro, een pas voor twee semesters kost 45 euro.

Leerlingen kunnen hun SNS-pas kopen op school (bij de 'schoolsportgangmaker') of op de VGC-sportdienst.

www.sportnaschool.be

VGC-SUBSIDIE VOOR DE HUUR VAN SPORTINFRASTRUCTUUR

Brusselse Nederlandstalige scholen kunnen bij de VGC een subsidie aanvragen voor de huur van sportinfrastructuur voor een regelmatig Nederlandstalig sportaanbod buiten de lesuren. De infrastructuur moet in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest liggen.

In september kunt u de aanvraag indienen voor de periode van september tot en met augustus van het voorbije jaar. Stuur uw aanvraag naar de VGC-sportdienst en voeg de gevraagde bewijsstukken toe.

www.vgc.be/node/825

Gezonde thema's

Geestelijke gezondheid

FIT IN JE HOOFD

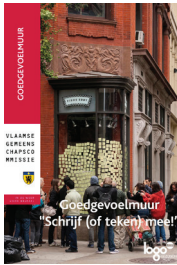
De website is vernieuwd en kan nu via een app door iedereen vanaf 16 jaar worden geraadpleegd: ideaal om de mentale veerkracht te versterken.

Organiseer op school een Fit in je Hoofd-carroussel. Enkele voorbeelden van laagdrempelige activiteiten: een infoavond, een toneelstuk of een workshop.

www.fitinjehoofd.be

GOEDGEVOELMUUR

Dit concept bouwt verder op de bestaande websites www.fitinjehoofd.be en www.noknok.be.

Praten over gevoelens en ervaringen uitwisselen, is een grote stap in de juiste richting om het taboe rond geestelijke gezondheid te doorbreken. De Goedgevoelmuur is een sensibiliserende, laagdrempelige groepsactiviteit. Ze maakt gevoelens, hoe ermeem omgaan, en het thema 'je niet goed in je vel voelen' bespreekbaar. Logo Brussel werkte een brochure uit met enkele voorbeelden van hoe u verder aan de slag kunt.

TIP: Vraag de brochure "Goedgevoelmuur" aan bij Logo Brussel.

JAC/CAW BRUSSEL

Klasgroepen zijn altijd welkom voor een bezoek aan het Jongeren Advies Centrum / Centrum Algemeen Welzijn (JAC/CAW) Brussel. Leerlingen krijgen er uitleg over het aanbod van het CAW voor jongeren en samen denken ze na over de vraag 'Hoe ga ik het best om met problemen?'

Hebt u interesse en wilt u graag meer uitleg? Neem dan contact op met de preventiewerkers van CAW Brussel: preventiewerk@cawbrussel.be T 02 289 60 17

NO HATE TOOLBOX TEGEN CYBERPESTEN

In deze box vindt u 8 werkvormen die jongeren 'tools' geven om te reageren op cyberpesten. Jongeren leren in klasverband stil te staan bij weerbaarheid groepsdruk, netiquette en communicatie. Ze leren bovendien zelf voornemens maken voor hun gedrag op het net. Bevat ook tips en tricks voor elke internetgebruiker.

www.seksuelevorming.be/materiaal/no-hate-toolbox

CASPAR GAME

In dit spel testen jongeren hun mediawijsheid. Thema's die aan bod komen zijn cyberpesten, seksualiteit online, ...

caspargame.eu/nl

DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING: OMGAAN MET SUÏCIDAAL GEDRAG

De confrontatie met jongeren die een einde willen maken aan hun leven, is voor begeleiders emotioneel vaak moeilijk. 'Kan ik er iets aan doen? Wat zeg ik wel, en wat net niet?'

karolina.bystram@cgg-brussel.be

Gezonde thema's

Relaties en seksualiteit

ANTICONCEPTIEKOFFER?

Koffer of grabbelzak met anticonceptiemateriaal: condoom, vrouwencondoom, kunstpenis, glijmiddel, pil (+generische), spiraal, NuvaRing, EVRA (pleister), Norlevo (noodpil), Myfegine (abortuspil), washand en zwangerschapstest.

Deze koffer staat al jaren op 1 in de hitparade van de ontlenen!

SHALIMAR

NIEUW

Shalimar is een educatieve spelvorm voor jongeren vanaf 14jaar om de interculturele dialoog omtrent seksualiteit en relaties te bevorderen. Het spel beoogt de thema's seks en relaties bespreekbaar te maken in multiculturele samengestelde klassen en groepen. Shalimar kan gebruikt worden als herhaling of uitloper van een RSV-traject maar kan ook op zichzelf gebruikt worden. In het spel krijgen jongeren de rol van relatieadviseur voor 2 fictieve leeftijdgenoten. Shalimar kan ontleend worden bij CAW Brussel.

<http://www.cawbrussel.be/shalimar>

TIP: Dit materiaal is nieuw en te onlenen bij CAW Brussel.

OKÉ?!

Een educatief spel voor jongeren om seksueel grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar te maken. Tijdens Oké?! bespreken de spelers tekeningen waarop seksueel getinte situaties afgebeeld zijn aan de hand van 6 criteria. Ze staan stil bij wat ze voelen en denken na over een gepaste reactie op deze situatie en weten waar ze steun kunnen vinden. Daarnaast komen verschillende weetjes aan bod, vormen de spelers een mening over stellingen en voeren ze enkele doe-opdrachten uit.

<http://www.cawbrussel.be/oke-0>

VORMING OVER RELATIES EN SEKSUALITEIT

De preventiewerkers van CAW Brussel geven vorming op maat over relaties en seksualiteit aan kwetsbare doelgroepen. Intermediairs zijn welkom in het preventieatelier voor een adviesgesprek over de aanpak van het thema in de klas of op school. Ze kunnen er ook materialen lenen.

www.cawbrussel.be/materiaal

SEKSUEEL GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Deze brochure geeft tips voor hoe u voorkomt dat kinderen en jongeren het slachtoffer worden of blijven van seksueel grensoverschrijdend gedrag. De gids vertelt ook hoe u voorkomt dat minderjarigen (later) zelf grensoverschrijdend gedrag vertonen. De informatie is vooral interessant voor ouders, leerkrachten, opvoeders... Deze gids bevat ook het 'vlaggensysteem'. Dat geeft uitleg over hoe u als volwassene gepast reageert op grensoverschrijdend gedrag.

www.cawbrussel.be/vlaggensysteem

BUITEN DE LIJNEN

Deze methodiek biedt een antwoord op vragen van professionals die werken met kwetsbare kinderen en jongeren. Het geeft handvatten om te reageren op seksueel (grensoverschrijdend) gedrag in situaties die wegens het kind of de context complex zijn.

<http://www.seksuelevorming.be/materiaal/buiten-de-lijnen>

GENDER IN DE BLENDER

Dit educatief pakket handelt over genderdiversiteit en transgenders. Het bevat 23 oefeningen waaruit leerkrachten kunnen kiezen, naar gelang de doelstelling, de doelgroep en de context. Ligt het accent op informatie of op zelfreflectie? Is het een ASO-, TSO- of BSO-klas? Zijn er in de klas jongeren met verschillende (etnische) culturen of achtergronden? Hebben ze een voorkeur voor beeld (portretten), taal (getuigenissen) of film (documentaire)? En ga zo maar door. De bundel is zo samengesteld dat alle leerkrachten hun gading vinden.

HANDBOEK RELATIONELE EN SEKSUELE VORMING

Het handboek RSV is een praktisch werkinstrument voor leerkrachten secundair onderwijs (TSO, KSO, BSO en ASO) om het thema seksualiteit te behandelen in hun lessen. Deze thema's komen aan bod in het boek:

1. seks en maatschappij
  2. puberteit
  3. relaties
  4. seks en lichaam
  5. geboorteregeling
  6. gender
  7. seksuele oriëntatie
  8. soa's en hiv
  9. seksueel grensoverschrijdend gedrag
- Met de tips uit het werkveld, de lesschema's en het stappenplan kunt u meteen aan de slag.

Gezonde thema's

Eerste hulp bij ongevallen

VAN INITIATIECURSUS TOT EERSTEHULPEXPERT

Wilt u leren (over) helpen? Het (Jeugd) Rode Kruis heeft een uitgebreid eerstehulp-aanbod. Tijdens een initiatie cursus EHBO leren jongeren in een drietal uur de basis van eerste hulp zoals het benaderen van een bewusteloos slachtoffer, het verwittigen van 112, en de verzorging van een huidwonde, brandwonde en bloedneus.

De lesonderwerpen worden uitgebreid in functie van de leeftijd van de jongeren. Wist u dat u deze initiaties als leerkracht zelf kunt geven, aan de hand van de handleiding? Jongeren kunnen ook eerstehulpexpert worden dankzij een uitgebreide cursus van 16 lesuren.

Contacteer Rode Kruis-Vlaanderen voor meer informatie: T 015 44 34 74

onderwijs@rodekruis.be

www.jeugdrokekruis.be

Wat biedt de Vlaamse Gemeenschapscommissie u?

Logo Brussel maakt u wegwijs

Bij Logo Brussel kunt u terecht voor gericht advies rond de thema's die we in deze brochure hebben besproken. Indien nodig zoeken we naar een partner die u verder kan helpen bij zeer specifieke vragen. Alle lespakketten uit deze brochure kunnen gratis ontleend worden bij Logo Brussel. U kan bij ons ook terecht voor brochures, affiches, stickers, ... rond de besproken materialen en thema's.

Materiaaloverzicht

In een materiaaloverzicht (exceldocument) nemen we alleen het materiaal op dat we zinvol vinden voor het Brussels onderwijs. Het materiaal is van partnerorganisaties uit Vlaanderen en Nederland. Logo Brussel heeft materiaaloverzichten voor de volgende thema's:

- voeding en beweging
- tabak, alcohol en drugs
- welbevinden en geestelijke gezondheid
- relationele en seksuele vaardigheden
- veiligheid

TIP: Vraag het gewenste materiaaloverzicht (inclusief gadgets zoals stickers, armbandjes, ...) via e-mail aan Logo Brussel.

Materiaalbox

De materiaalbox is een handig hulpmiddel in uw zoektocht naar geschikte activiteiten of geschikt materiaal, zoals spel- en lesmateriaal, films en leesboeken. U kunt het materiaal uit de box inkijken en zo met uw team weloverwogen keuzes maken. Logo Brussel heeft materiaalboxen voor de volgende thema's:

- voeding
- tabak
- middelen
- geestelijke gezondheid

TIP: Reserveer het gewenste materiaal (materiaalbox of aparte materialen) tijdig bij Logo Brussel. U betaalt een waarborg van 20 euro maar verder is ontlenen gratis.

Adviesgesprek

Logo-medewerkers geven advies bij het materiaal. U kunt bij het Logo ook terecht voor vrijblijvend advies over gezondheidsthema's of als u een project wilt opstarten of bijsturen. Breng altijd het CLB op de hoogte van uw vraag.

Voor sommige thema's verwijst het Logo u door naar partners zoals CGG Brussel, VAD, CAW Brussel, Sensoa en documentatiecentra van ziekenfondsen. Een adviesgesprek is gratis.

TIP: Contacteer Logo Brussel voor een adviesgesprek.

Contact

Wilt u graag gebruik maken van ons aanbod? Heeft u vragen? Wilt u materiaal ontlennen? Contacteer ons gerust:

VGC - Logo Brussel
Emile Jacqmainlaan 135
1000 Brussel
logo.brussel@vgc.be
T 02 563 03 75

Wat biedt de Vlaamse Gemeenschapscommissie u?

Dienst Gezondheid van de Algemene Directie Welzijn,
Gezondheid en Gezin

Om Nederlandstalige scholen nog beter te ondersteunen bij het uitwerken van een gezondheidsbeleid, is er een nieuw reglement uitgewerkt voor de subsidiëring van gezondheidsinitiatieven. Het kan gaan om zeer uiteenlopende initiatieven: van gezonde voeding, beweging en lichaamshygiëne tot middelengebruik (alcohol, tabak en drugs), veiligheid en eerste hulp, welbevinden, seksualiteit en relaties.

Het volledige reglement en het aanvraagformulier vindt u op de website van de VGC, www.vgc.be, en op www.onderwijsinbrussel.be.

Adressen om bij te houden

Centrum Geestelijke Gezondheidszorg Brussel – deelwerking Houba

CGG Brussel deelwerking Houba organiseert overleg, vormingen en advies. Het wil zo een samenhangend, verantwoord en relevant tabaks-, alcohol- en drugbeleid uitwerken.

CGG Brussel, deelwerking Houba
Houba de Strooperlaan 136
1020 Brussel
T 02 478 90 90
preventieAD@cgg-brussel.be
valerie.cluydts@cgg-brussel.be
www.cgg-brussel.be

Centrum Geestelijke Gezondheidszorg Brussel – Zelfmoordpreventie

Voor informatie, consulterend overleg en vorming over omgaan met suïcidaal gedrag bij jongeren kunt u terecht bij de suïcidepreventiewerker van CGG Brussel. Ook als u vragen hebt over een zelfmoordpreventiebeleid op school, kunt u een beroep doen op het CGG. Zo is er onder meer het 'draaiboek suïcidepreventie'.

Centrum Geestelijke Gezondheidszorg Brussel – Zelfmoordpreventie
Karolina Bystram
T 02 478 90 90
karolina.bystram@cgg-brussel.be

Centrum Algemeen Welzijnswerk Brussel – Preventie

CAW Brussel wil scholen en leerkrachten ondersteunen rond deze thema's:

- Relaties en seksualiteit;
- Drugs en afhankelijkheid;
- Sociale en communicatieve vaardigheden;
- Omgaan met problemen.

Leerkrachten kunnen bij een preventiewerker terecht voor een gratis adviesgesprek. Ze kunnen ook materiaal ontlenuen of met hun klas op bezoek komen bij het CAW. Bovendien geven preventiewerkers op vraag vormingen over de bovenvermelde thema's. CAW Brussel richt zich met dit vormingsaanbod in de eerste plaats tot kwetsbare groepen in de samenleving, zowel jongeren als volwassenen: (minderjarige) nieuwkomers, jongeren in het technisch, beroeps-, deeltijds en bijzonder onderwijs en de bijzondere jeugdzorg, en asielzoekers.

Ook voor ouders is er een vormingsaanbod:

- Relaties en seksualiteit van kinderen en jongeren;
- Kinderen in scheidingsituaties;
- Omgaan met druggebruik bij je kind;
- Praten met je tiener..

CAW Brussel
Cédric Verstraeten en Fatima Harrouch
Priemstraat 19a
1000 Brussel
T 02 289 60 17
www.cawbrussel.be
preventiewerk@cawbrussel.be

Jongeren en problematisch druggebruik: BRU-G

CAW Brussel en CGG Brussel organiseren onder de naam BRU-G bijeenkomsten voor jongeren (tussen 14 en 18 jaar) die op een riskante of problematische manier drugs gebruiken. Deze bijeenkomsten doen hen nadenken over de gevolgen van drugsgebruik. Een vlotte overgang naar individuele hulpverlening is mogelijk. Er kunnen 6 tot 10 jongeren op individuele basis deelnemen. De bijeenkomsten vinden plaats op woensdagen. Bent u jongerencoach, leerlingbegeleider, of kent u jongeren in of rond de school voor wie dit project een aanzet tot verandering kan betekenen? Spreek de jongeren hierover aan, en geef hen een kans.

CGG Brussel, deelwerking Houba
Valérie Cluydts, preventiewerker Tabak, Alcohol en Drugs
Houba de Strooperlaan 136
1020 Brussel
T 02 478 90 90
www.cawbrussel.be/bru-g
valerie.cluydts@cgg-brussel.be

GoodPlanet Brussel

GoodPlanet Brussel is het Nederlandstalige steunpunt voor natuur- en milieueducatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Verder is er ook nog de Mundo-Bib, de onlincatalogus met een schat aan leermiddelen: pedagogische dossiers en spelmateriaal, NME-koffers en rugzakjes, dvd's en cd-roms, ... U kunt alles gratis lenen. Het materiaal wordt ook gratis opgestuurd naar de school (behalve koffers en rugzakken).

GoodPlanet
Kris Van Ingelghem
Edinburgstraat 26
1050 Brussel
T 02 893 08 09 en G 0473 96 85 04
kris@goodplanet.be

Milieuzorg op school Brussel

MOS ondersteunt basis- en secundaire scholen, om van de school een milieuvriendelijke en duurzame leeromgeving te maken. MOS gelooft dat we samen kunnen leren om duurzame keuzes te maken voor de planeet.

VGC – Algemene Directie Onderwijs en Vorming
Greet Van Nieuwenborgh
Edinburgstraat 26
1050 Brussel
T 02 893 08 05 en G 0473 736 730
greet.vannieuwenborgh@vgc.be

Mondiale vorming

Het project 'Kleur Bekennen' stimuleert wereldburgerschap en mondiale vorming in het onderwijs door scholen inhoudelijk en financieel te ondersteunen bij acties en trajecten. Het is een project van de federale overheid dat zich richt op de 3de graad basisonderwijs, het secundair en het hoger onderwijs. De medewerkers van 'Kleur Bekennen' geven ook specifieke nascholingen aan studenten van de lerarenopleidingen en aan leerkrachten.

'Kleur Bekennen' Brussel
Ellen Braet
Onderwijscentrum Brussel
Marcqstraat 16-18
1000 Brussel
T 02 210 63 93
ellen.braet@vgc.be
www.kleurbekennen.be

VGC-sportdienst

De VGC-sportdienst ondersteunt de uitbouw van de schoolsport, in nauwe samenwerking met de Follo's (Flexibele Leerkracht Lichamelijke Opvoeding) en met SVS (Stichting Vlaamse Schoolsport).

Een overzicht van het aanbod:

1. Ondersteuning van de activiteiten van de Stichting Vlaamse Schoolsport, zowel tijdens als na de schooluren. Een overzicht vindt u op www.schoolsport.be.
2. Ondersteuning van de vzw Buurtsport Brussel die in zes prioritaire wijken (Oud-Molenbeek, Noordwijk, Brussel-centrum, Kuregem, Sint-Joost-ten-Node en Koekelberg) actief is en in deze wijken onder andere een naschools sportaanbod uitbouwt.
3. Powerplaysoccer: de VGC-sportdienst heeft twee voetbalkooien die de Brusselse scholen kunnen ontlenen. De school krijgt de kooi dan een drietal weken op de speelplaats.

4. Financiële ondersteuning: leerkrachten die deelnemen aan kadervorming sport, kunnen tot twee derde van hun deelnameprijs terugbetaald krijgen.
5. Uitlenen van didactisch materiaal (boeken, cd's, video's over sport)
6. Ter beschikking stellen van publiciteitsmateriaal voor eenmalige en bijzondere sportinitiatieven (bekers, medailles, gadgets,...)
7. Helpen zoeken naar deskundige sportlesgevers, sportleerkrachten voor bijzondere sportinitiatieven, zwemlessen,...

Blader eens door de dienstverleningsmap voor de Brusselse scholen: daarin vindt u een overzicht van alle vormen van ondersteuning die de VGC-sportdienst biedt. Elke school kreeg vorig jaar een exemplaar. Wilt u een nieuw exemplaar, of meer informatie?

VGC-sportdienst
Sylvie Decoster
Emile Jacquainlaan 135
1000 Brussel
T 02 563 05 14
sportdienst@vgc.be
www.vgc.be/sport
www.sportinbrussel.be

Stichting Vlaamse Schoolsport (SVS)

De afgelopen jaren richtte SVS zijn aandacht vooral op het stimuleren van de scholen om een sportieve dynamiek te creëren, via allerlei activiteiten en educatieve materialen. SVS ondersteunt scholen bij de uitbouw van een bewegings- en sportbeleid en doet dit graag in samenwerking met het CLB en de pedagogische begeleidingsdienst van uw school. Hoe kunnen we actieve verplaatsingen naar en op de school stimuleren? Hoe integreren we het best de bewegingstussendoortjes? Hoe toveren we onze speelplaats om tot een echt spel- en sportparadijs? Voor al uw vragen rond beweging en sport voor, tijdens, tussen en na de lessen staan de SVS-schoolondersteuners voor u klaar.

Stichting Vlaamse Schoolsport
Janseniusstraat 47
3000 Leuven
T 016 29 85 20
www.schoolsport.be

Huis voor Gezondheid

Het Huis voor Gezondheid is hét aanspreekpunt voor iedereen die zorg draagt of vraagt in Brussel in het Nederlands. Ook scholen kunnen een beroep doen op het Huis.

Zo is er de website www.zorgzoeker.be. Daar vindt u huisartsen, verpleegkundigen, apothekers.... die u helpen in het Nederlands.

Daarnaast is er het H-team: zorgverleners die naar de klassen komen om leerlingen warm te maken voor een studie in de gezondheidszorg in Brussel. Zij komen in de derde graad ASO, BSO en TSO getuigen over de passie voor hun job. U bepaalt mee de inhoud van de sessie. Ook een inleefmoment in een ziekenhuis of in een andere zorginstelling in Brussel behoort tot de mogelijkheden.

Het V-team bestaat uit verzorgenden die naar de eerste graad BSO gaan om leerlingen warm te maken voor de richting 'personenzorg' in de tweede graad. Meer informatie over de H- en V-teams vindt u op www.h-team.be.

U kunt bij het Huis voor Gezondheid ook terecht voor alle informatie over het Brusselse zorgnetwerk, zorgverleners, ziekenhuizen,...

Huis voor Gezondheid
Lakensestraat 76/7
1000 Brussel
T 02 412 31 65
info@huisvoorgezondheid.be

Nuttige links

Algemeen

www.gezondeschool.be
www.gezondopschool.be
www.vigez.be
www.gezondheidstest.be
www.milieuzorgopschool.be
www.goodplanet.be
www.kleurbekennen.be
www.ibgebim.be
www.spelinfo.be
www.gezondopvoeden.be

Roken, alcohol en drugs

www.kortemettenmetsigaretten.be
www.vad.be
www.boodschapineenfles.be
www.acoolworld.be
www.gratisdrank.be
www.bekijkheteensnuchter.be
www.qualitynights.be
www.druglijn.be
www.drugsinbeweging.be
www.koap.be
www.desleutel.be
www.druglijn.be/aan-de-slag

Sociale vaardigheden en relaties

www.leefsleutels.be
www.jeugdenvrede.be
www.desleutel.be
www.fitinjehoofd.be
www.allesoverseks.be
www.jongenvanzin.be

Veiligheid

www.rodekruis.be
www.verkeerskunde.be
www.bivv.be

Voeding en beweging

www.gezondsporten.be

www.velt.be

www.fruit-op-school.be

www.fitteschool.be

www.schoolsport.be

www.gezondeschool.be

www.fruitrevolution.be

www.kids.vmw.be

www.slimmezet.be

www.nice-info.be

www.123aantafel.be

www.calcimus.be

www.vvt.be

www.tandarts.be
